

Zachariasz S. Jabłoński

Jasna Góra - Lourdes

Salvatoris Mater 11/1, 92-112

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jan Paweł II w encyklice maryjnej „Redemptoris Mater”, pośród wielkich sanktuariów świata, *w których nie tylko jednostki czy środowiska miejscowe, ale niekiedy całe narody i kontynenty szukają spotkania z Matką Pana [...], aby w zasięgu matczynej obecności Tej, «która uwierzyła», znaleźć umocnienie swojej własnej wiary*¹, wymienił Lourdes i Jasną Górę. Jubileusz 150-lecia objawień Matki Bożej w Lourdes stanowi okazję do refleksji nad odniesieniami między tymi sanktuariami.

1. Przed ogłoszeniem dogmatu i przed objawieniami

Kult maryjny w sanktuarium jasnogórskim skoncentrowany zasadniczo wokół obrazu Matki Bożej, ukazującego Maryję jako Theotokos, uczestniczącą w tajemnicy Wcielenia i Zbawienia Jezusa Chrystusa, pozostawał otwarty. Odnośnie do przywileju Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny był szczególnie kształtowany w ramach rozwijającej się struktury świąt, obdarzonych przez Stolicę Apostolską, ewentualnie biskupów krakowskich (bowiem sanktuarium podlegało ich jurysdykcji), przy-

Zachariasz S. Jabłoński OSPPE

Jasna Góra – Lourdes

SALVATORIS MATER
11(2009) nr 1, 92-112

zauważyć, że w swojej formacji filozoficzno-teologicznej przyjmowali zasadniczo system św. Tomasza z Akwinu. Mimo to opowiedzieli się za stanowiskiem franciszkańskiego filozofa-teologa bł. Jana Dunsza Szkota, który wpłynął decydująco na rozwój doktryny o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny, wskazując, że nie jest ona sprzeczna z dogmatem o powszechności Odkupienia³. Zapewne w kazaniach, jak również podczas sprawowania sakramentu pokuty paulini przywoływali Maryję

wilejami odpustowych łask. Święto Conceptionis Beatae Marie Virginis jako odpustowe obchodzono w sanktuarium już od 1442 roku².

Uwzględniając szeroki kontekst kształtowania przez paulinów kultu maryjnego, trzeba

¹ RM 28.

² *Zbiór dokumentów Zakonu OO. Paulinów w Polsce 1328-1464*, red. J. FIJAŁEK, Kraków 1938, 176.

³ H. CZERWIEN, *Szkola paulińska*, w: *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*, red. M. RECHOWICZ, t. 2, cz. 2, Lublin 1975, 511-585; J. PŁATEK, *Duchowość maryjna paulinów*, w: *W poszukiwaniu duchowości paulińskiej... Studium historyczno-teologiczne*, red. J. NALASKOWSKI, A. NAPIÓRKOWSKI, Kraków 1999, 169-178; E. ZIELIŃSKI, *Duns Szkot Jan Ofm*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 4, red. R. ŁUKASZYK, Lublin 1983, k. 357.

jako Ucieczkę grzeszników i ukazywali Ją jako wzór świętości. W tym względzie najczęściej mówiono o Maryi wolnej od zmazy grzechu pierworodnego, chociaż nie pomijano nauki o Pełnej Łaski. W kształtowaniu świadomości zakonników jasnogórskich odnośnie do Niepokalanego Poczęcia – wzoru całkowitego oddania się Bogu, znaczącą rolę spełniało również uroczyste świętowanie 8 grudnia jako dnia Patronki młodzieży paulińskiej, zarówno nowicjackiej, jak i studiującej w seminarium. Młodzi paulini przygotowywali się do tej uroczystości przez dziewięciodniową nowennę. Ten zwyczaj jest kontynuowany współcześnie⁴.

W podtrzymywaniu i kształtowaniu wiary wśród licznych pielgrzymów znaczącą rolę spełniał w sanktuarium śpiew Godzinek o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny, podejmowany najczęściej na pierwszej Mszy św. po odsłonięciu Cudownego Obrazu⁵.

Symptomatyczny przejaw utrwalonego kultu Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny stanowiło wprowadzenie ok. 1723 r. do srebrnej zasłony Cudownego Obrazu okazałej symbolicznej sceny głównej nawiązującej do Niepokalanego Poczęcia⁶.

2. W blasku objawień

W sytuacji restrykcyjnej polityki zaborców informacje o objawieniach Matki Bożej w Lourdes i rozwijającym się tam sanktuarium przenikały z różnym natężeniem na tereny ziem polskich. Nie bez znaczenia było powstanie zgromadzeń zakonnych – niektóre z nich obierały za Patronkę Maryję ogłoszoną jako Niepokalanie Poczętą przez Piusa IX. Spośród nich wymienimy powstałe w Rzymie już w 1857 r. Zgromadzenie Sióstr Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, które zostało przeniesione na ziemię polskie w 1863 r. przez współzałożycielkę bł. Marcelinę Darowską czcicielkę Królowej Korony Polskiej⁷ i Zgromadzenie Sióstr

⁴ *Konstytucje Zakonu Świętego Pawła Pierwszego Pustelnika. Dyrektorium*, red. Z.S. JABŁOŃSKI, Jasna Góra 1986, 60, 134.

⁵ S. ULANECKI, *Niepokalana Matka Boża Dziewica Marja na Jasnogórze koroną uwieńczona*, Warszawa 1887, 197; J. KOPEĆ, *Godzinki*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 5, red. L. BIENKOWSKI i inni, Lublin 1989, k. 1238; Z.S. JABŁOŃSKI, *Jasna Góra ośrodek duszpasterski – struktura duszpasterstwa*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 7, red. J. DUCHNIEWSKI i inni, Lublin 1997, k. 1093.

⁶ J. GOLONKA, *Rzeźby srebrne ołtarza maryjnego na Jasnej Górze i ich twórcy*, w: *Jasnogórski ołtarz Królowej Polski. Studium teologiczno-historyczne oraz dokumentacja obiektów zabytkowych i prac konserwatorskich*, red. TENZE, Jasna Góra-Częstochowa 1991.

⁷ <http://www.niepokalaniki.pl/index.php?op=zgr> [10.05.2008].

Służebniczek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej założone w Wielkopolsce przez bł. Edmunda Bojanowskiego (w 1861 roku podjęło pracę na terenach innych zaborów)⁸.

W tym czasie upowszechnia się wezwanie: „Niepokalana Królowa Korony Polskiej”. Cenzura carska nie tolerowała tego wezwania, stąd też w drukach starano się treści w nim zawarte ujmować opisowo. Stanisław Ulanecki z okazji 150-lecia koronacji Cudownego Obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej diademami Klemensa XI, w 1867 roku, opublikował popularny przewodnik-modlitewnik: „Niepokalana Matka Boża Dziewica Marja na Jasnogórze koroną uwieńczona”⁹. Opisując Cudowny Obraz, autor wprost pisze *Wizerunek święty Matki Bożej i Matki naszej Niepokalanej Dziewicy Marji przez Tę Matkę, przez Jej niepokalane macierzyństwo, my uczestniczymy w Bóstwie Jezusa*¹⁰. W Litaniu loretańskiej polecanej pielgrzymom przez Stanisława Ulaneckiego znajdujemy wezwanie: *Matko Niepokalana*¹¹.

Na rozwój kultu Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w społeczeństwie polskim znaczny wpływ wywarły objawienia w Gietrzwałdzie w 1877 r. Szczególny charakter przyjął on w środowiskach oddziaływania bł. o. Honorata Koźmińskiego, który propagował kult Królowej Korony Polskiej – pielgrzymował pieszo z Warszawy na Jasną Górę w latach 1852-1864¹², a później zabiegał wraz z paulinami w Stolicy Apostolskiej o wprowadzenie święta Matki Bożej Jasnogórskiej. W 1878 r. założył Zgromadzenie Służek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej, a także Córek Maryi Niepokalanej, które miały czcić Królową Korony Polskiej również poprzez pielgrzymowanie na Jasną Górę¹³.

Wbrew trudnościom migracyjnym, szczególnie w zaborze rosyjskim, przedstawiciele polskiego duchowieństwa pielgrzymowali do lourskiego sanktuarium. Jednym z nich był ks. Józef Przeździecki – absolwent Duchownej Akademii Teologicznej w Petersburgu, przyszły jasnogórski paulin. W Lourdes w 1891 r. dokonał osobistego zawierzenia się Bogu w perspektywie służby Kościołowi, przywołując wstawiennictwa Najświętszej Maryi Panny:

⁸ http://www.sluzebniczkinmp.pl/hist_poczatki.htm [12.05.2008].

⁹ Warszawa 1867, ss. 236.

¹⁰ TAMŻE, 128-129.

¹¹ TAMŻE, 219.

¹² D. LIPiNSKA, *Jasnogórska Królowa Polski w życiu beatyfikowanych i kanonizowanych przez Jana Pawła II rodaków*, w: *Jasna Góra w dwudziestolecie pontyfikatu Jana Pawła II*, red. Z.S. JABŁOŃSKI, Jasna Góra-Częstochowa 1999, 212.

¹³ K. TRELA, *Honorackie zgromadzenia maryjne w walce o uratowanie Kościoła i narodu w XIX wieku*, w: *Niepokalana. Kult Matki Bożej na ziemiach polskich w XIX wieku*, red. B. PYLAK, CZ. KRAKOWIAK, Lublin 1988, 392.

Cierpieć nieskończenie, cierpieć nieskończenie, ach cierpieć nieskończenie – by miłować nieskończenie, by kochać nieskończenie, ach by kochać nieskończenie! A żadnej stąd chwały, żadnego własnego pożytku, lecz cześć nieskończona, lecz miłość nieskończona dla Baranka bez zmyry przez Maryję Dziewicę. Tak mi dopomóż i Ty Matko Najświętsza, u stóp której na skale świętej uczyniłem słowa zaprzysiężenia mego¹⁴.

To zawierzenie, wypowiedziane w języku dalekim od współczesnego, z emfazą, w pewnym znaczeniu wyraża duchowe zmaganie autora, który ubiegał się o pozwolenie władz carskich na wstąpienie do Zakonu Paulinów. W następnym roku, 1892, administracja carska wyraziła na to zgodę. Obserwacje związane z aktywizowaniem świeckich w życiu Kościoła na terenie Francji Józef Przeździecki, noszący w zakonie imię Pius, starał się przенosić na polski grunt¹⁵.

Jasnogórskie sanktuarium narodowe propagowało przesłanie objawień Matki Bożej w Grocie Massabielskiej, naznaczone wezwaniem do pokuty i modlitwy różańcowej, w dużym stopniu zbieżne z własnym posłannictwem. W 1904 r. obchodzono uroczystość 50-lecie ogłoszenia dogmatu Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. Znaczącym przejawem tych obchodów pozostaje opracowana przez jasnogórskiego paulina o. Kazimierza Siedleckiego „Nowenna jubileuszowa na cześć Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny”, opublikowana w tym samym roku¹⁶.

Wcześniej niż w innych diecezjach na ziemiach polskich, w 1908 r., wprowadzono w sanktuarium jasnogórskim święto Matki Bożej z Lourdes (11 lutego).

Innym przejawem zakorzenionego kultu Niepokalanego Poczęcia NMP stało się umieszczenie na placu przed sanktuarium, przy głównym wejściu z Alei Panny Marii, na miejscu usuniętego w 1917 r. pomnika cara Aleksandra II, figury Matki Bożej Niepokalanej. Pod stopami Maryi w białej szacie i niebieskim płaszczu znajdował się wąż na globie ziemskim. W pewnym znaczeniu, tymczasowo umieszczona figura, wykonana przez Józefa Proszowskiego, w swoim teologicznym przesłaniu symbolizuje zbawcze zwyczajstwo nad złem, które tutaj, w tym pomniku,

¹⁴ M. GARZTECKA, *Życiorys śp. Matki Tekli Busz i krótka historia Zgromadzenia Matki Bożej Częstochowskiej, Królowej Korony Polskiej*, Częstochowa 1971, AJG bez. sygn., 16 mps.

¹⁵ Z.S. JABŁOŃSKI, *Jasna Góra – ośrodek kultu maryjnego 1964-1914*, Lublin 1984, 60n.; TENŻE, *Jasna Góra w początkach Rzeczypospolitej*, Częstochowa 1999, 43n.

¹⁶ TENŻE, *Jasna Góra. Ośrodek kultu maryjnego...*, 275.

wyrażało zło moralne politycznego zniewalania narodu polskiego przez carskiego zaborcę.

Uczestnik tych wydarzeń paulin o. Aleksander Łaziński pisał: *Oczy Jej, [Maryi] wpatrzone w niebo, zdają się dziękować Bogu, że przyszedł czas zmiłowania i wolna Polska oczyszcza się z obcych naleciałości; jedna ręka na piersiach, by wskazać, jaką miłość Ona kieruje dla polskiej ziemi, druga spuszczone w dół - to symbol łask, które przez ręce Maryi na Polskę spływają, a pod nogami wąż, bo Ona - Maryja - to nie tylko Pogromicielka herezji, ale i państw, które swoją wielkość na przemocy zasadzają*¹⁷.

Przy sanktuarium jasnogórskim rok wcześniej, 8 grudnia 1916 r., erygowano Sodalicję Mariańskie. Szczególnej dynamiki nabrały po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. Z czasem rozwinęło swoją działalność w sanktuarium dalszych siedem sodalicji: Panien, Panien Pracujących w przemyśle i handlu, Rękodzielniczek, Nauczycielek, Pań Mężatek, Mężczyzn Rękodzielników, Mężczyzn pracujących w przemyśle i handlu¹⁸.

Sodalicjami mariańskimi, propagującymi kult Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, osobiście, w latach 1920-1931, opiekował się wspomniany wcześniej o. Pius Przeździecki.

Po wyborze na generała Zakonu Pawła Pierwszego Pustelnika w 1931 r. ojciec Przeździecki wprowadził w sanktuarium jasnogórskim nabożeństwa wzorowane na celebrowanych w Lourdes. Jednym z nich stała się procesja mariańska na wałach jasnogórskich ze świecami, połączona ze śpiewem pieśni na melodię „Po górach, dolinach”, zawierającej opis dziejów Jasnej Góry, jej miejsca w życiu Kościoła i narodu. Odprawiana jest najczęściej w największe odpusty maryjne¹⁹. Innym stało się nabożeństwo dla chorych, z praktykowanym w Lourdes udzielaniem błogosławieństwa Najświętszym Sakramentem poszczególnym uczestnikom. W związku z tym starano się od 1932 r. organizować kolejowe pielgrzymki chorych. Niestety, z racji braku odpowiednich pociągów, praktykowano taką pielgrzymkę tylko z Warszawy do wybuchu II wojny światowej²⁰. Aktualnie, 14 lipca, na Jasnej Górze kontynuowana

¹⁷ A. ŁAZIŃSKI, *Jasna Góra podczas wojny europejskiej*, Jasna Góra 1919, 106.

¹⁸ M. ŁACEK, *Świeccy pomocnicy Jasnej Góry i ich formacja*, http://www.lacek1.republika.pl/menu_d/swieccy_pomocnicy.html [17.09.2008].

¹⁹ *Nowa pieśń do Matki Boskiej Częstochowskiej*, Częstochowa 1929.

²⁰ M.H. Szpyrkówna, publicystka, 22 III 1932 r. w czasie referatu poświęconego Lourdes wygłoszonego dla członków Sodalicji Mariańskiej rzuciła myśl organizowania pielgrzymek chorych specjalnymi pociągami na Jasną Górę. E.K. : „Cuda w Lourdes”, „Niedziela” 7(1932) 166; *Pielgrzymki chorych na Jasną Górę. 1932-1939*, AJG 2057; *Akta Sodalicji Mariańskiej Panów pod wezwaniem Matki Boskiej Częstochowskiej i św. Józafata Kuncewicza w Częstochowie* (dotyczy warszawskich pielgrzymek chorych na Jasną Górę): 1932-1939, AJG 2721; N. MOTYLEWSKI, *Kronika Jasnej Góry 1934-1936*, AJG 2949.

jest Pielgrzymka Chorych, która gromadzi od kilkuset do kilku tysięcy uczestników, najczęściej w ostatnich latach pod przewodnictwem abp. Stanisława Nowaka, metropolity częstochowskiego²¹.

3. Pielgrzymowanie Polaków do Lourdes znaczone wotywnymi sztandarami

Więzi Polaków z Lourdes zostały niejako zapoczątkowane poprzez rzeźbiarza Józefa Hugo Fabischa, który urodził się we Francji i podkreślał swoje polskie pochodzenie, chociaż uważał się za Francuza. Osobiście spotkał się ze św. Bernadettą, która ostatecznie zaakceptowała statuetkę Maryi Niepokalanej wykonaną przez niego. Od 1864 r. znajduje się ona w Grocie Massabielskiej²².

Lourdes stało się dla Polaków, emigrantów mieszkających we Francji, sanktuarium zastępującym Jasną Górę, którą będą wpisywać poprzez wizerunek Matki Bożej Jasnogórskiej w tutejsze podpirenejskie sanktuarium. Pielgrzymując ze swoimi osobistymi troskami i intencjami, nie tracili oni poczucia odpowiedzialności za Rzeczpospolitą, znajdującą się w niewoli zaborców, i nadziei na odzyskanie niepodległości. Swymi wotywnymi sztandarami, składanymi w tym międzynarodowym sanktuarium, pragnęli przypominać opinii publicznej o sprawie Polski. Niektóre z nich umieszczano w górnej bazylice Matki Bożej Różańcowej. Wizerunek Matki Bożej Jasnogórskiej Królowej Polski pełnił wtedy zastępczą funkcję narodowego godła.

Pierwszy polski sztandar, z 1868 r., o znacznych wymiarach 2 x 1,5 m., z Matką Bożą Ostrobramską i napisem *Królowo Korony Polskiej – módl się za nami*, wystawiany w kaplicy bazyliki Matki Bożej Różańcowej, przekazano w latach 80. XX wieku polskim emigrantom z Wielkiej Brytanii. Miał być przechowywany w Kolegium Bożego Miłosierdzia Księży Marianów w Fawley Court koło Oxfordu, w zbiorze obrazującym cześć Polaków do Najświętszej Maryi Panny²³.

Najokazalszy i najbardziej wymowny sztandar, złożony w 1874 r., przechowywano w kaplicy św. Damiana, położonej na lewo od głównego

²¹ W 2008 r. uczestniczyło w tej pielgrzymce ponad 2 tys. osób. *Cierpienie ma sens*, „Niedziela” – wyd. ogólnopolskie (2008) nr 29, 8; Informacje z kancelarii Kustosza Jasnogórskiego.

²² K. GAWRON, *Polonika w Lourdes. 150-lecie objawień w Lourdes*, „Niedziela” – wyd. ogólnopolskie (2008) nr 6, 18.

²³ W. ŁADZINA, *Lourdes. Królestwo Maryi*, Londyn 1956/1957; Informacje uzyskane od ks. André Cabes, duszpasterza młodzieży pielgrzymującej.

ołtarza Bazyliki Różańcowej. Przedstawia on Matkę Bożą Jasnogórską Królową Korony Polskiej na tle złotego brokatu, otoczoną sześcioma mniejszymi wizerunkami Najświętszej Maryi Panny: Ostrobramskiej, Piekarskiej, Świętogórskiej (Gostyń k. Poznania), Szydłowskiej (Ukraina), Leżajskiej i Poczajowskiej. Na górze, przez całą szerokość sztandaru biegnie wyhaftowany napis: *La Pologne à Notre Dame de Lourdes, Polska – Matce Bożej z Lourdes*. Po lewej stronie sztandaru, na dole – tarcza z koroną królewską i data 1874, a po prawej – tarcza z Orłem Białym i Pogonią²⁴.

Polacy uczestniczyli również w pielgrzymkach organizowanych przez diecezje na terenie państw zaborczych, m.in. w 1886 r. w pielgrzymce austriackiej z Wiednia do Lourdes. Tutaj pielgrzymi ze wzruszeniem odnajdywali polskie ślady. Ksiądz Czesław Wądolny pisał: *I nasz sierocy naród polski ma tam także swoją chorągiew, a oko pielgrzyma [...] łatwo dostrzeża obraz Matki Boskiej Częstochowskiej*. W jego relacji znamienne brzmi spostrzeżenie: *Przed publicznym rozpoczęciem nabożeństwa garstka pielgrzymów z naszej nieszczęsnej ziemi postanowiła wspólnie pomodlić się do Matki naszej i Królowej za nasz Kościół św., za naszych biskupów i kapłanów i za cały naród. Brała mnie chęć, choć paru słowami zaznaczyć, że w tym licznym pochodzie ludów Austrii do Lourdes i myśmy Polacy tam byli*²⁵.

Przekonanie o reprezentatywnym przesłaniu religijno-politycznym sztandarów złożonych przez Polaków w Lourdes wyraził w 1904 r. bp Sebastian Pelczar we Lwowie podczas Kongresu Maryjnego zorganizowanego z okazji 50-lecia ogłoszenia dogmatu o Niepokalanym Poczęciu: *Tymczasem pobożność katolicka zbudowała nad grotą wspaniałą świątynię, pełną wotów i sztandarów, wśród których jest również chorągiew polska [z 1874 roku] obwinięta krepą, na znak, że ją [...] ofiarował naród w żałobie*²⁶. Biskup Pelczar odwiedził Lourdes prawdopodobnie w 1893 r., przy okazji wizyty w Paray-le-Monial.

Polacy składali tutaj także inne sztandary, z różnymi wizerunkami Matki Bożej i powtarzającym się wezwaniem: *Królowo Korony Polskiej*

²⁴ W. ŁADZINA, *Lourdes. Królestwo Maryi...*, 52. Aktualnie znajduje się w Domu Polskiej Misji w Lourdes, gdzie ma zostać poddany renowacji. Autor jest w posiadaniu fotografii sztandaru przygotowywanego do renowacji.

²⁵ CZ. WADOLNY, *Wspomnienia z austriackiej pielgrzymki do Lourdes, odbytej w sierpniu 1886 roku*, Kraków 1886, 3, 18; A. JACKOWSKI, *Początki polskich pielgrzymek do Lourdes*, „Niedziela” – wyd. ogólnopolskie (2007) nr 48, 18.

²⁶ S.J. PELCZAR, *Kazanie na zamknięcie Kongresu* (29 września 1904 roku), w: *Księga Pamiątkowa Maryjańska ku czci pięćdziesięciolecia ogłoszenia Dogmatu o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny*, t. 3, Lwów-Warszawa 1905, 231; J. BUKOWSKI, *Lourdes, Paray le Monial i Fryburg Szwajcarski*, Kraków 1898, 10.

– *módl się za nami*. W XX wieku znajdowali oni szczególne zrozumienie biskupa François-Xaviera Schoepfera, ordynariusza diecezji Tarbes i Lourdes (1899-1927) pochodzącego z Alzacji, znajdującej się pod okupacją pruską²⁷. W 1913 r. polscy uczestnicy Kongresu Eucharystycznego w Lourdes ofiarowali sztandar z wyhaftowanym Białym Orłem na amarantowym tle i napisem: *Polski Królowo – módl się za nami*²⁸.

Po odzyskaniu niepodległości z Polski przybywały stosunkowo nieliczne pielgrzymki, a duchowni pielgrzymowali niekiedy indywidualnie. Kilkudziesięcioosobowa pielgrzymka ze Śląska z udziałem Wandy Ładzińskiej przybyła do Lourdes w 1927 roku²⁹. W 1930 roku pielgrzymował wielki czciciel Niepokalanego Poczęcia Matki Bożej o. Maksymilian Kolbe, który szerzeniu Jej czci poświęcił swoje życie. On też patronuje 50-stronicowemu miesięcznikowi *Lourdes Magazine*³⁰. Wyjątkowo liczna, 88-osobowa, pielgrzymka duchowieństwa odwiedziła Lourdes w 1936 r. pod przewodnictwem biskupa pomocniczego z Przemyśla Wojciecha Tomaki. Podejmował ich uroczyste bp Pierre Gerlier i bawiający tam arcybiskup Paryża, kard. Jean Verdier³¹.

Jeszcze przed II wojną światową, w roku 1938, Polska Misja Katolicka we Francji zdecydowała się organizować doroczną pielgrzymkę Polonii francuskiej na początku lipca.

Życzliwości okazywanej Polakom doświadczył w czasie okupacji prymas Polski kard. August Hlond. Spędził on w Domu Księży Kapelanów w Lourdes, rezydencji miejscowego biskupa, trzy lata (9.06.1940-6.04.1943)³². Modlił się w Massabielskiej Grocie za cierpiący naród polski, stąd słał słowa otuchy i nadziei. Nadzieja przybierała kształt programów pracy Kościoła w przyszłości – łączył ją prymas z Jasną Górą. W Listach do Polaków zapewniał: *Przy lourdzkiej Grocie Objawień modlę się do Jasnogórskiej Pani i Królowej Naszej, by za Jej macierzyńskim wstawiennictwem wyteśkniony cud polskiej swobody i zgody dopełnił się już w nadchodzącym roku*³³.

²⁷ <http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bschoe.html>

²⁸ W. ŁADZIŃSKA, *Zjawiska w Lourdes. Garsć dokumentów na miejscu zebranych*, Łódź 1926, 53.

²⁹ *Pierwsza pielgrzymka ze Śląska do Lourdes*, „Gość Niedzielny” 6(1928) nr 8, 5-6.

³⁰ H. JULIA, P. GACH, *Międzynarodowe sanktuarium w Lourdes i polskie pielgrzymki*, „Jasna Góra” 14(1996) nr 11(57), 13; A. JACKOWSKI, *Początki polskich pielgrzymek do Lourdes*, „Niedziela” – wyd. ogólnopolskie (2007) nr 48, 19.

³¹ Z.S. JABŁONSKI, *Doświadczenia Lourdes. Jasnogórskie i polskie znaki*, w: *Jasna Góra bliska i daleka. Ze studiów nad Sanktuarium Narodowym*, Jasna Góra-Częstochowa 2004, 510.

³² *Un hôte discret. Le primat de Pologne caché a Massabielle*, „Lourdes Magazines” (2000) nr 90, 39-40; http://www.tchr.org/hlond/?page_id=24 [12.09.2008]

³³ A. HLOND, *List do Polaków w Portugalii* (Lourdes, XII 1941), w: TENŻE, *Dziela. Nauczanie 1897-1948*, t. 1, red. J. KONIECZNY, Toruń 2003, 714.

Prymas A. Hlond wskazywał warunki, które należy spełnić, aby można wejść z *tłumoczkim ostatnich strzępów* do nowej ojczyzny: przebudowa własnego życia, przyjęcie w całej rozciągłości Chrystusa ewangelicznego to zadania, które czekają rodaków, zanim przekroczą granice ojczyzny. *Wtedy przygarnie nas i przytuli Polska, wielmożna duchem i powołaniem, dostojna męczeństwem i zwycięstwem, władna i twórcza, stara i nowa, niezawodna macierz swych dzieci, ostoja pokoju i sprawiedliwości, przybytek dobra i kultury, świątynia służby Boga i Jasnogórskiej Królowej. Powiedzie nas ku wielkości, bo w najwspanialszy okres swych dziejów. Kiedy to się stanie? Gdy przyjdzie pełnia czasów*³⁴.

Po wojnie, gdy więzi z krajem utrudniały władze komunistyczne, w ślad za Misją Francuską poszły Polskie Misje Katolickie z Anglii, Belgii i innych krajów, organizując doroczne pielgrzymki polskich emigrantów połączone z modlitwą o wolność Kościoła w Polsce i suwerenność państwową. Niezależnie od tego przedstawiciele Polonii francuskiej uczestniczą w Narodowej Pielgrzymce Francuzów, 15 sierpnia, w celu podkreślenia więzi z Kościołem we Francji. W rzeczywistości podzielonej Europy i dezaprobaty dla stalinowskiego modelu socjalizmu w Polsce, Lourdes ponownie stało się sanktuarium zastępczym dla Polaków.

Ze względu na brak miejsca w sanktuarium, powodowanego napływem kolejnych sztandarów, wcześniej złożone przeniesiono do magazynów muzeum lub przekazano ofiarodawcom. Zachowano jednak w bazylice Matki Bożej Różańcowej, po lewej stronie od wejścia, sztandar z Matką Bożą Jasnogórską i napisem: *Pod Twoją obronę, Arras 1948 roku*. Zauważmy, że Polonia z diecezji Arras we Francji wykazuje znaczną dynamikę w zakresie kultu Matki Bożej Jasnogórskiej³⁵.

Sens pielgrzymek rodaków do Groty w Lourdes wskazał abp Józef Gawlina, opiekun polskiej emigracji, w słowie wstępnym do przewodnika i modlitewnika *Lourdes Królestwo Maryi* (Londyn 1956), opracowanego przez W. Ładzinę: *Serca i myśli Polaków, którzy dziś pozostają na obczyźnie, zwracają się zawsze ku Jasnej Górze, gdzie jako na swej polskiej stolicy panuje nasza Niebieska Królowa [...]. Niech drogi do Lourdes stanowią początek naszej przyszłej pielgrzymki na Jasną Górę, gdzie Królowej Polski złożymy hołd serca w wolności, której godzina się zbliża*.

³⁴ A. HLOND, *Gdy przyjdzie pełnia czasu* (Lourdes, XII 1942), w: TENŻE, *Dziela. Nauczanie 1897-1948...*, 724.

³⁵ Wiosną 2008 r. sztandary polskie zostały przeniesione na międzynarodową wystawę do zamku w Lourdes.

Te słowa, w sytuacji przemian po 1989 r. w Polsce, brzmią jak spełnione proroctwo i przypominają także o modlitewnym wkładzie Polonii pielgrzymującej do pirenejskiego sanktuarium w uzyskiwanie przez naród polski własnej podmiotowości.

4. Więzi Lourdes z Jasną Górą w okresie międzywojennym

Znaczny wkład w aktualizowanie więzi Jasnej Góry z Lourdes w dwudziestolecie międzywojennym wniosła publicystka Wanda Ładzina, niezwykle aktywna działaczka społeczno-polityczna, posłanka do Sejmu (1922-1926), pozostająca w kręgu oddziaływania duszpasterskiego o. P. Przeździeckiego. Dostrzegała ona potrzebę duchowego zjednoczenia katolików polskich i francuskich w kontekście kultu maryjnego, w obliczu zagrożenia przez programową laicyzację, a także faszyzm i stalinowski komunizm. W Maryjnym Muzeum w Lourdes jeden z działów mieści jej publikację o tym sanktuarium: *Zjawiska w Lourdes. Garść dokumentów na miejscu zebranych* (Łódź 1926).

W Polsce prowadziła prelekcje i referaty o maryjnym sanktuarium w Lourdes, a we Francji, nie tylko w ośrodkach polonijnych, o narodowym sanktuarium Jasnogórskiej Królowej Polski w Częstochowie. Wygłoszenie około tysiąca referatów nie mogło pozostać bez wpływu na kształtowanie opinii publicznej, zwłaszcza że wiele z nich publikowała w prasie. Działalność tej publicystki znajdowała aprobatę ze strony episkopatów Francji i Polski, co m.in. znalazło wyraz we wprowadzeniach do jej książki *Częstochowa, La Montagne Lumineuse, Etude d'union franco-polonaise* (Paryż 1928), napisanych przez prymasa Polski Augusta Hlonda i kard. Ludwika Dubois, arcybiskupa Paryża³⁶.

Dodajmy, że przedstawiciele hierarchii francuskiej przewodzili pielgrzymkom na Jasną Górę. Kardynał L. Dubois pielgrzymował w 1924 roku z pięcioma biskupami i kilkudziesięcioma księżmi. Rektor Katolickiego Instytutu w Paryżu Alfred-Henri-Marie Baudrillart, późniejszy kardynał, przybył z 70-osobową grupą inteligencji w 1933 roku. Owocem tej pielgrzymki było kilkadziesiąt artykułów o Polsce i Jasnej Górze w prasie francuskiej. W 1936 roku pielgrzymce francuskiej na Jasną Górę przewodniczył ordynariusz diecezji Lourdes i Tarbes bp Pierre Gerlier, który wkrótce został kardynałem i arcybiskupem Lyonu³⁷.

³⁶ Ładzina ze Szczuków Wanda, w: *Czy wiem kto to jest?*, red. S. ŁOZA, Warszawa 1938, 438.

³⁷ Pierre-Marie Cardinal Gerlier, <http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bgerlier.html> [10.10.2008]

W wywiadzie udzielonym wówczas Polskiej Katolickiej Agencji Prasowej biskup Gerlier powiedział: *Najbardziej zaś może zbliża nasze narody owa łączność duchowa, polegająca na kulcie Niepokalanej. Ta sama przecież Najświętsza Panna, która czczona jest przez Was jako Królowa Korony Polskiej, jest ośrodkiem najwyższej czci całej Francji w świętej Grotcie w Lourdes. Nie zapomnimy nigdy głębokiego wrażenia, jakie wywarł w 1874 roku, nazajutrz po klęsce Francji, przyjazd delegacji polskiej ze sztandarem z pięknie wyhaftowaną na nim Matką Bożą Częstochowską, pokrytym kirem na znak żałoby narodowej, z przepięknym napisem, by mieć nadzieję i czekać wraz z Francją*³⁸. Biskup udostępnił dziennikarzom „Journal de la Grotte” z lutego 1921 r. z fotografią tegoż sztandaru. Hierarcha wygłosił 10 prelekcji o sanktuarium w Lourdes w różnych miastach Polski.

Będąc w Polsce w następnym roku, bp Gerlier na początku swego odczytu w Katowicach zaznaczył, że przybył do Polski jako strażnik sanktuarium Francji, by złożyć hołd w imieniu swoim i katolików francuskich Królowej Korony Polskiej w Częstochowie³⁹.

Za przebieg wspomnianych pielgrzymek-wycieczek francuskich w naszym kraju odpowiedzialna była W. Ładzina, z ramienia polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

5. „Zabliźniaczenie” – oficjalne przejawy współpracy

Z różnych racji, przede wszystkim politycznych, pielgrzymki z Polski do Lourdes należały po II wojnie światowej do sporadycznych. Stawały się możliwe w miarę osłabienia komunistycznego systemu totalitarnego.

W Lourdes zdawano sobie sprawę z trudnego położenia Kościoła w Polsce. Wyjątkową okazję do zmanifestowania solidarności z wierzącym społeczeństwem polskim stanowiła Uroczystość Matki Bożej Jasnogórskiej 26 sierpnia 1982 r. To wydarzenie uznano także za wyraz „zabliźniaczenia” obu sanktuariów⁴⁰. Połączono je z celebrowanym Jubileuszem 600-lecia jasnogórskiego sanktuarium, w którym nie mógł uczestniczyć Jan Paweł II z racji trwającego stanu wojennego.

³⁸ Cyt za: W. ŁADZINA, *Lourdes. Królestwo Maryi...*, 54.

³⁹ *Ksiądz Biskup Gerlier o miejscu cudownych uzdrowień – Lourdes*, „Gość Niedzielny” (1937) nr 11, 173.

⁴⁰ F. VAYNE, *Częstochowa et Lourdes: phares pour les chrétiens. Rencontre avec mgr Nouak évêque de Częstochowa*, „Lourdes. Journal de la Grotte. Magazine” nr 9. Supplément au Journal de la Grotte du 20.12.1987, 4-5.

Świętowaniu nadano polski charakter. Centralną liturgię Eucharystyczną w bazylice św. Piusa X poprzedzono procesją z kopią Wizerunku Matki Bożej Jasnogórskiej i portretem Jana Pawła II. Po wprowadzeniu do Mszy św. delegata Ojca Świętego miała miejsce projekcja przeźroczy o Jasnej Górze. Ikona Matki Bożej Jasnogórskiej i portret Jana Pawła II przez cały dzień były wystawione przed Bazyliką Różańcową. W otoczeniu polskich sztandarów niesiono je również w procesji różańcowej. Był to dzień modlitw międzynarodowej wspólnoty pielgrzymów za Polskę zniewoloną stanem wojennym. Odtąd, każdego roku, uroczystość Matki Bożej Jasnogórskiej obchodzona jest w Lourdes jako Dzień Polski z zachowaniem rytu celebracji, który był podjęty w roku Jasnogórskiego Jubileuszu 600-lecia⁴¹. Wyjątkowy charakter to świętowanie miało 26 sierpnia 2007 r., celebrowane jako srebrny jubileusz pierwszego Polskiego Dnia w sanktuarium lourdzkim. Jednym z organizatorów tej uroczystości był Henryk Nadolny – Polak mieszkający we Francji, który jeszcze przez kilka lat po stanie wojennym organizował pomoc materialną Wyższemu Seminarium Duchownemu w Częstochowie. Przybywający z transportami darów nawiedzali również Jasną Górę⁴².

Polscy pielgrzymi w Lourdes są otaczani szczególną troską w Domu Misji Polskiej otwartym w 1986 roku, który swoje powstanie w pewnym stopniu zawdzięcza prałatowi Jose Marie de Antonio – rektorowi sanktuarium i delegatowi Episkopatu Francuskiego ds. Emigrantów. Dom posiada kaplicę z wizerunkiem Matki Bożej Jasnogórskiej (100 miejsc noclegowych). Posługujący tam duszpasterze i siostry zakonne ułatwiają pielgrzymom udział z polskimi i jasnogórskimi emblematami w uroczystościach lourdzkich⁴³.

Należy zauważyć, że Jan Paweł II w kontekście obchodów Jubileuszu 600-lecia Jasnej Góry celebrował Mszę św. dla Polaków 3 maja 1982 r., w uroczystość Królowej Polski, przy grocie Matki Bożej z Lourdes w Ogrodach Watykańskich. Wówczas też oficjalnie kolejny raz wyraził wolę uczestnictwa w tym Jubileuszu na Jasnej Górze⁴⁴.

⁴¹ Z.S. JABŁOŃSKI, *Doświadczenia Lourdes. Jasnogórskie i polskie znaki*, „Jasna Góra” 7(1989) nr 9(71), 21.

⁴² F. VAYNE, *Częstochowa et Lourdes...*, 4; Rozmowa z Henrykiem Nadolnym – jednym z organizatorów transportów z darami do Polski (4.09.2008); <http://www.ladepeche.fr/article/2007/08/25/15211-Vingt-cinq-ans-de-jumelage.html> (20.09.2008)

⁴³ F. VAYNE, *Qu'est-ce que la Mission Polonaise?*, „Lourdes. Journal de la Grotte. Magazine” nr 19. Supplément au Journal de la Grotte du 17.06.1990 r., 35.

⁴⁴ JAN PAWEŁ II, *Pragnę odbyć drogę na Jasną Górę. Liczę, że będą stworzone po temu odpowiednie warunki*, „L'Osservatore Romano” 3(1982) nr 4(28), 24.

Jan Paweł II pielgrzymował do Lourdes dwukrotnie: 14-15 sierpnia w 1983 i w 2004 roku. Pierwsza pielgrzymka została opóźniona z racji zamachu na życie Papieża, bowiem zamierzał odwiedzić Lourdes w 1981 r. podczas Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego. W czasie pobytu Ojciec Święty przypomniał podstawowe elementy charyzmatu Lourdes. Znajduje to wyraz w samych tytułach przemówień: *Nasz świat potrzebuje nawrócenia; Zostaliśmy wezwani i konsekrowani dla sakramentu pojednania; W Lourdes uczymy się, na czym polega miłość życia; Cierpienie świadome, przyjęte z wiarą i ofiarowane, czyni nas współpracownikami Chrystusa*. Przesłanie ewangelizacyjne ku przyszłości zawarł w przemówieniu pożegnalnym: *Musimy przygotować dla jutra świat na miarę wielkości człowieka*. Elementem wspólnym pielgrzymek Jana Pawła II, nie tylko na Jasną Górę, ale i Lourdes, stanowił *Akt oddania Matce Bożej: Matko ludzi i narodów, Ty, która znasz ich cierpienia i nadzieje, która po macierzyńsku rozumiesz toczącą się w nich walkę między dobrem a złem, między światłem a ciemnością, usłysz naszą modlitwę, przybądź na ratunek swoim dzieciom w potrzebie. Tutaj, w Lourdes, ponawiam tę modlitwę za Kościół, którą z upodobaniem zanoszę do Ciebie w poświęconych Tobie wielkich sanktuariach na całym świecie*⁴⁵.

Dla Lourdzkiego i jasnogórskiego nauczania Jana Pawła II charakterystyczne jest również wezwanie do modlitwy za prześladowanych: *Dziś modlimy się za wszystkich, którzy gdziekolwiek i w jakikolwiek sposób są prześladowani za wiarę*⁴⁶. Na Jasnej Górze to upominanie się o prześladowanych i ograniczanych w korzystaniu z praw człowieka i narodów wyrażało się wołaniem o wolność rozumianą integralnie⁴⁷.

Druga pielgrzymka w Lourdes w 2004 r., odbyta w 150. rocznicę ogłoszenia dogmatu o Niepokalanym Poczęciu, upływała pod znakiem wdzięczności, modlitwy, nadziei i zawierała w skróconych wypowiedziach przypomnienie podstawowych elementów charyzmatu Lourdes. W uroczystość Wniebowzięcia Jan Paweł II ukazał Maryję jako *Znak niezachwianej nadziei i pociechy*⁴⁸. W czasie procesji ze świecami modlił się z uczestnikami o dar pokoju dla ludzkości. Do Polaków skierował pozdrowienie i wezwanie do odnowienia zawierzenia Maryi w duchowej łączności z Jasną Górą: *Pozdrawiam serdecznie moich rodaków,*

⁴⁵ *Pielgrzymka Jana Pawła II do Lourdes*, „L'Osservatore Romano” 4(1983) nr 7-8, 5-12.

⁴⁶ TAMŻE, 6-7.

⁴⁷ *Jasnogórska Bogurodzica w wypowiedziach Jana Pawła II*, red. Z.S. JABŁOŃSKI, t. 1, Jasna Góra-Częstochowa 2003.

⁴⁸ „L'Osservatore Romano” 25(2004) nr 10(267), 16-17.

pamiętając o uroczystościach, które odbywają się dzisiaj w Częstochowie w sanktuarium na Jasnej Górze, odmawiamy razem, drodzy bracia i siostry, nasze zawierzenie i nasze oddanie Matce Chrystusa, Królowej Polski. Wszystkim z serca błogosławie⁴⁹.

Jasna Góra została niejako uobecniona podczas procesji różańcowej. Ojcu Świętemu, jadącemu powoli w samochodzie panoramicznym, towarzyszyło 12 przedstawicieli młodzieży, niosących obrazy przedstawiające wizerunki Matki Bożej czczone w najślawniejszych sanktuariach, od Fatimy po Częstochowę. Podobnie jak na Jasnej Górze w czasie pierwszej pielgrzymki w 1979 roku, i wielu innych sanktuariach, Jan Paweł II przekazał złotą różę biskupowi Jacques Perrier'owi – wotum wdzięczności dla Niepokalanej⁵⁰.

W Roku Maryjnym 1988 pielgrzymował do Lourdes bp Stanisław Nowak, ordynariusz diecezji częstochowskiej. Pytany przez redaktora François Vaine, jakie miejsce Częstochowa zajmuje w nowej ewangelizacji Europy, do której zachęca Jan Paweł II, odpowiedział, że Papież wskazywał je w czasie dotychczasowych trzech pielgrzymek, a ostatnio podkreślił, że trzeba iść pod prąd, bez kompromisów, wbrew głoszonemu liberalizmowi. Europa powinna wrócić do swoich korzeni chrześcijańskich. Jasna Góra i Lourdes stanowią swoiste reflektory dla Europy poszukującej katolickiej tożsamości, zbliżając się do Trzeciego Tysiąclecia⁵¹.

Okazję do odnowienia kontaktów przedstawiciele Lourdes z Jasną Górą stanowił VI Światowy Dzień Młodzieży na Jasnej Górze. Rektor sanktuarium lourdzkiego Joseph Bordes spotkał się 15 sierpnia 1991 r., w czasie jego trwania, z biskupem Stanisławem Nowakiem⁵².

Za zmienną należy uznać decyzję Jana Pawła II, który na miejsce II Światowego Dnia Chorego wyznaczył Jasną Górę (11 II 1994) po I Światowym Dniu obchodzonym w Lourdes (11 II 1993). Celebracjom w sanktuarium jasnogórskim przewodniczył kard. Fiorenzo Angelini, przewodniczący Papieskiej Rady Duszpasterstwa Służby Zdrowia. Przez samo wybranie Jasnej Góry Papież niejako zaakcentował duchowy wymiar choroby⁵³.

⁴⁹ TENŻE, *Maryja wzywa do pokuty i modlitwy*, „L'Osservatore Romano” 25(2004) nr 10(267), 18.

⁵⁰ CZ. DRAŻEK, *Pielgrzymka wdzięczności, modlitwy i nadziei*, „L'Osservatore Romano” 25(2004) nr 10(267), 10.

⁵¹ F. VAYNE, *Częstochowa et Lourdes...*, 4; JAN PAWEŁ II, *O zwycięską nadzieję proszę moich rodaków*, „L'Osservatore Romano” 8(1987) numer specjalny, 69.

⁵² TENŻE, *Battisseurs d'un monde nouveau*, „Lourdes Magazine” (1991) nr 6, 18.

⁵³ JAN PAWEŁ II, *Orędzie na II Światowy Dzień Chorego* (obchodzony 11 lutego, w liturgiczne wspomnienie Matki Bożej z Lourdes), „L'Osservatore Romano” 15(1994) nr 1(159), 7-9.

Wyjątkowo uroczysty charakter miał na Jasnej Górze VIII Światowy Dzień Chorego 11 lutego 2000 r. W bazylice jasnogórskiej transmitowano Mszę św. sprawowaną przez Jana Pawła II na placu przed bazyliką św. Piotra w Rzymie. Papież pragnął, aby chorzy zgromadzeni na Jasnej Górze mogli „uczestniczyć” w tej Eucharystii, dlatego pracownicy telewizji watykańskiej umieścili w bazylice dwa telebimy wraz z aparaturą, która bezpośrednio przekazywała kolorowy obraz papieskiej Mszy św., transmitowanej również do innych sanktuariów, m.in. do Lourdes⁵⁴.

Nieformalne więzi łączące oba sanktuaria zostały niejako potwierdzone dopiero w święto Narodzenia Najświętszej Maryi Panny, 8 września 1986 r. Na Jasną Górę przybył ks. prałat Josè Marie de Antonio, sekretarz Episkopatu Francji ds. Lourdes. Uczestniczył on w uroczystej koncelebrze eucharystycznej na *Szczybie* i wygłosił słowa pozdrowienia w imieniu pielgrzymów nawiedzających Lourdes. Podczas spotkania z przeorem Jasnej Góry o. Rufinem Abramkiem przekazał dla sanktuarium kielich mszalny jako symbol przymierza między Lourdes a Jasną Górą. Ten „kielich przymierza” związany jest z osobą Jana Pawła II, który miał posłużyć się nim 15 sierpnia 1981 r. przy sprawowaniu uroczystej Mszy św. w czasie Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego w Lourdes. Ojciec Święty nie mógł uczestniczyć, będąc chorym po zamachu na jego życie. Prałat wyraził nadzieję, że Jan Paweł II będzie sprawował Eucharystię, posługując się tym kielichem w czerwcu 1987 r. na Jasnej Górze, w ramach III Pielgrzymki do Polski, połączonej z Krajowym Kongresem Eucharystycznym. Tak więc, istniejące więzi między sanktuariami miały przez Eucharystię i osobę Jana Pawła II nabrać jeszcze pełniejszego wymiaru eklezjalnego⁵⁵.

Przeor jasnogórski o. Rufin Abramek, niejako z rewizytą, przebywał w Lourdes w czerwcu 1989 r. Jako redaktor miesięcznika „Jasna Góra”, ukazującego się zaledwie w nakładzie 3,5 tys. egzemplarzy, wraz ze swoim zastępcą o. Zachariaszem Jabłońskim interesował się również publikacjami wydawanymi przez sanktuarium, a zwłaszcza miesięcznikiem „Lourdes”, w sześciu wersjach językowych. Pobieżne zapoznanie się z zawartością pozwalało stwierdzić, że na pewne działy – informacje nie wyraziłaby zgody w Polsce cenzura państwowa⁵⁶.

⁵⁴ S. TOMOŃ, *Modlitwa chorych*, <http://www.jasnagora.com/wydarzenie.php?ID=854>

⁵⁵ *Kielich przymierza między Jasną Górą a Lourdes*, „Jasna Góra” 5(1987) nr 4(42), 13-18; JAN PAWEŁ II, *Trudny dar wolności* (13 czerwca 1987 roku celebrował Eucharystię w Kaplicy Cudownego Obrazu), „L'Osservatore Romano” 8(1987) numer specjalny, 70-71.

⁵⁶ Przeor przekazał album: *Jasnogórski Ołtarz Ojczyzny* (Jasna Góra, 1988), kilka egzemplarzy „Jasnej Góry” i kasetę wideo o sanktuarium jasnogórskim (60 min).

Ksiądz André Tabes, reprezentujący miejscowych duszpasterzy i prowadzący badania nad ruchem pielgrzymkowym do Lourdes, prezentując zróżnicowane formy posługi duszpasterskiej, podkreślał, że Lourdes nie chce służyć kształtowaniu religijności nastawionej na nadzwyczajność. Jego zdaniem lekarze pracujący w Międzynarodowej Komisji są bardziej ostrożni w ocenie uzdrowień niż pracownicy rzymskich kongregacji.

To lourdzkie spotkanie przeora Jasnej Góry zostało dopełnione i utrwalone w obszernym wywiadzie udzielonym François Vayn dla „Journal de la Grotte”, wydawanego wówczas 141. rok. Redaktor był pełen uznania dla maryjności polskiej, którą obserwował, uczestnicząc w Pieszej Pielgrzymce z Warszawy na Jasną Górę w 1983 r. W niej widział korzenie rewolucji moralnej, jaką była „Solidarność”⁵⁷.

6. Więzi utrwalane przez współpracę miast

Przemiany, które doprowadziły do upadku komunizmu w Polsce, wpłynęły na tworzenie więzi między Lourdes a Jasną Górą w kontekście współpracy miast pielgrzymkowych. Już 5 sierpnia 1990 r. została podpisana przez prezydenta Częstochowy Tadeusza Wrone i mera Lourdes Philippe’a Douste-Blazy w sanktuarium francuskim bliźniacza umowa między Częstochową i Lourdes⁵⁸.

Nawiązane oficjalne kontakty Częstochowy z Lourdes obejmują wiele dziedzin życia społecznego. Początkowo była to pomoc dla odbudowującej się w Polsce samorządności: staże dla pracowników Urzędu Miasta Częstochowy w merostwie w Lourdes oraz pomoc humanitarna organizowana przez Stowarzyszenie Błękitna Gwiazda w Lourdes.

Szybko jednak współpraca zaczęła rozszerzać się na inne dziedziny i przechodzić od wymiany doświadczeń po wspólne międzynarodowe imprezy i projekty europejskie w dziedzinie kultury, nauki, edukacji i wymiany młodzieży, turystyki, sportu. Do Częstochowy dostarczano również sprzęt medyczny, leki, środki opatrunkowe w pokażnej ilości⁵⁹. W październiku 1992 r., z udziałem przedstawicieli władz Lourdes, w Częstochowie odbyła się uroczystość odsłonięcia tablicy

⁵⁷ Z.S. JABŁOŃSKI, *Doświadczenia Lourdes. Jasnogórskie i polskie znaki*, „Jasna Góra” 7(1989) nr 8(70), 27-32; nr 9(71), 19-24; *L'icône de Notre-Dame de Czestochowa. Un signe pour le monde*, „Lourdes. Journal de la Grotte. Magazine” nr 19. Supplément au Journal de la Grotte du 17.06.1990 r., 26-29.

⁵⁸ T. KACZOR, *Maryja łączy miasta Lourdes – Częstochowa*, „Jasna Góra” 11(1993) nr 2(112), 16.

⁵⁹ Jedna z przesyłek miała wartość około 100 tys. dolarów.

z nazwą ulicy: Lourdyjska. Uznano to za symbol współpracy między miastami kultu maryjnego. Dopełnienie wydarzenia stanowił udział delegacji z Lourdes w uroczystej Mszy św. w Kaplicy Cudownego Obrazu odprawianej w intencji bliźniaczych miast z udziałem konsula Francji Didera Deastremau⁶⁰.

W 2003 r., podczas wizyty prezydenta Częstochowy Tadeusza Wrony we Francji, dokonano uroczystego otwarcia Ronda Częstochowskiego w Lourdes⁶¹.

Wobec nowej sytuacji politycznej w Polsce stało się możliwe zorganizowanie w sanktuarium Jasnogórskiego Centrum Informacji, niezbędnego w związku ze zwiększającym się natężeniem międzynarodowego ruchu pątniczego. Przeor Jasnej Góry o. Szczepan Kośnik w kwietniu 1994 r. przebywał w Lourdes, dla uzyskania doświadczeń w zakresie jego organizacji i w ogóle posługi dla pielgrzymów. Szczególnie interesował się rozgłośnią radiową „Lourdes – Pireneje”, funkcjonującą od maja 1993 r. Spotkał się również z merem miasta Philippe'em Douste-Blazy⁶². W pewnym znaczeniu owocem tej wizyty przeora Jasnej Góry było uruchomienie 25 marca 1995 r. Radia Jasna Góra⁶³.

Od 1995 roku Jasna Góra i Lourdes stały się miejscem spotkań dla katolickich związków zawodowych kolejarzy i pocztowców z Francji, Polski, Belgii, Holandii i Niemiec. Ich przedstawiciele uczestniczą w pielgrzymkach do tych sanktuariów, m.in. pielgrzymowali na Jasną Górę uczestnicy XII Europejskiego Kongresu Kolejarzy i Pocztowców. Tym samym pielgrzymki te stają się okazją do integracji wspomnianych środowisk zawodowych w wymiarze międzynarodowym⁶⁴.

Ukoronowaniem różnorodnych więzi miast maryjnych stało się podpisanie w 1996 r. porozumienia o współpracy: Lourdes, Loreto, Altötting, Fatimy i Częstochowy⁶⁵. Aktualizowała się ona również przy okazji sympozjów poświęconych migracji pątniczej. Zasadniczo ich organizatorami pozostają samorządy miast pielgrzymkowych: Częstochowy i Lourdes wraz z zabliznionymi: Fatimą, Mariazell, Altötting. Wyjątkowy charakter miał III Międzynarodowy Kongres Miast Pielgrzymko-

⁶⁰ T. KACZOR, *Maryja łączy miasta Lourdes – Częstochowa...*, 16-18.

⁶¹ <http://www.czestochowa.pl/samorzad/wspolpraca/document.2006-01-03.2354660933/?searchterm=Lourdes>

⁶² Informacja uzyskana od o. Szczepana Kośnika 17 X 2008 r.

⁶³ M. ROTON, P. GACH, *Międzynarodowe Sanktuarium w Lourdes i Polskie Pielgrzymki*, „Jasna Góra” 14(1996) nr 9(155), 20-21; nr 11(157), 13-14.

⁶⁴ TAMŻE.

⁶⁵ <http://www.czestochowa.pl/samorzad/wspolpraca/document.2006-01-03.2354660933/?searchterm=Lourdes>

wych na Jasnej Górze 23-25 września 1999 r. z udziałem przedstawicieli największych miast pielgrzymkowych, także z Europy Wschodniej⁶⁶.

Pastoralny charakter miała pielgrzymka siedemnastu duszpasterzy przybyłych z Lourdes 23 X 2001 r., pod przewodnictwem o. Patricka Jacquina, którzy w ciągu trzech dni bacznie obserwowali pielgrzymów uczestniczących w Eucharystii, cierpliwie oczekujących w kolejkach do sakramentu pokuty, modlących się w kaplicy wystawienia Najświętszego Sakramentu, odprawiających drogę krzyżową na wałach jasnogórskich. Szczytowy element tego pobytu stanowiła wymiana doświadczeń pastoralnych z przedstawicielami paulińskiej wspólnoty jasnogórskiej.

Francuscy duszpasterze wskazywali mobilność pielgrzymów jasnogórskich, którzy w sanktuarium przebywają zaledwie kilka godzin, przeciwnie niż w Lourdes, gdzie ich pobyt trwa przynajmniej trzy dni. Wyrażali nieco zdziwienia ilością Mszy św. koncelebrowanych i celebrowanych w Kaplicy Cudownego Obrazu. Wykazywali zainteresowanie tym, w jaki sposób w sanktuarium jasnogórskim realizowany jest program duszpasterski Kościoła w Polsce, gdyż Lourdes kieruje się zasadniczo programem własnym, wpisanym w sanktuarium przez Maryję wzywającą do pokuty i modlitwy różańcowej, w kontekście nauczania Jana Pawła II⁶⁷.

W kolejnych latach współpracy między wspomnianymi miastami zwrócono większą uwagę na wymianę kulturalną. W miastach organizowane są Dni Lourdes i Dni Częstochowy. Przykładowo zauważmy, że Dni Lourdes w Częstochowie w 2006 r. zaszczyliła swoją obecnością konsul generalna Francji Sylvie de Bruchard. Goście z Lourdes spotykali się w różnych środowiskach, zwłaszcza z dziećmi i młodzieżą, która prezentowała piosenki i tańce francuskie. Przedstawiciele Lourdes przekazali dla Centrum Języków trzy tysiące książek w języku francuskim⁶⁸.

Jubileusz 150-lecia Objawień w Lourdes i zapowiedzianej z tej okazji pielgrzymki Benedykta XVI stał się inspiracją do zorganizowania przez samorząd Częstochowy we współpracy z Jasną Górą międzynarodowej konferencji „Między wspólnotą ojczyzn a wspólnotą rodzin – współczesne odczytanie przesłania Jana Pawła II”. Towarzyszyła jej otwarta 13 czerwca 2008 r. wystawa „Benedykt XVI w obiektywie fotografików Częstochowy, Altötting, Mariazell i Loreto”, a także ekspozycja „Lourdes. 150-lecie objawień”.

⁶⁶ Z.S. JABŁOŃSKI, *Specyficzny charakter współczesnego pielgrzymowania*, w: *III Międzynarodowy Kongres Miast Pielgrzymkowych, Częstochowa 23-25 września*, red. A. JACKOWSKI i in., Częstochowa 1999, 109-131.

⁶⁷ R. ŁUKASZUK, *Kronika Jasnej Góry roku 2001*, „Jasna Góra” 19(2002) nr 1-2(218), 44.

⁶⁸ http://www.czestochowa.pl/samorząd/wydarzenia_samorząd/plonearticle.2006-06-09.3950559959/?searchterm=Lourdes

Podczas tych uroczystości honorowe obywatelstwo miasta Częstochowy otrzymali Marie-Thérèse Chaubon, przewodnicząca Stowarzyszenia „Błękitna Gwiazda” w Lourdes oraz Pierre Chaubon, były radny Lourdes, w uznaniu zasług na rzecz współpracy miast Częstochowy i Lourdes oraz w podziękowaniu za przychyłność, życzliwość i pomoc⁶⁹.

Organizowana w Lourdes, w zamku górującym nad miastem, w 2008 r. z okazji wspomnianego Jubileuszu ekspozycja 20 największych sanktuariów Europy stała się okazją do przybliżenia pielgrzymoturystom lourdzkim sanktuarium jasnogórskiego. Kopia Jasnogórskiej Ikony o wymiarach oryginału, przekazana przez paulinów jasnogórskich, zajmuje centralne miejsce. Dodajmy, że w jednej z największych bazylik świata – św. Piusa X w Lourdes, wśród kilkudziesięciu wizerunków świętych i błogosławionych czcicieli Matki Bożej oraz zdjęć maryjnych sanktuariów znajduje się kopia Wizerunku Matki Bożej Jasnogórskiej⁷⁰.

W utrwalaniu więzi między sanktuariami, a także Kościołami lokalnymi: archidiecezją częstochowską oraz diecezją Tarbes i Lourdes znaną pozostała Pielgrzymka Archidiecezji Częstochowskiej przybyła pod przewodnictwem abp. Stanisława Nowaka w kwietniu 2008 r. W wygłoszonym kazaniu metropolita częstochowski zwrócił uwagę na uniwersalne treści, jakie przenikają kult maryjny kształtowany w Lourdes i na Jasnej Górze. I one stanowią podstawę jednoczenia się tych sanktuariów⁷¹.

W procesie pogłębiania więzi sanktuariów kolejnym znaczącym wydarzeniem stała się Europejska Pielgrzymka Polaków do Lourdes, która była 131. kolejną pielgrzymką Polaków, w dniach 7-11 maja 2008 r. Centralnym wydarzeniem stało się odsłonięcie i poświęcenie pomnika Jana Pawła II – wielkiego czciciela Matki Bożej Jasnogórskiej obok Domu Polskiej Misji Katolickiej. Autor monumentu prof. Czesław Dźwigaj przedstawił Ojca Świętego na kolanach jako pielgrzymą przybywającego do sanktuarium w Lourdes. W lewej ręce trzyma on różaniec ze świecą – nieodłączne atrybuty pielgrzymów, którzy uczestniczą w różańcowych procesjach, a prawą ręką osłania płomień. Uroczystość odbyła się z udziałem ambasadora Polski we Francji, prezydentów miast Lourdes i Częstochowy oraz przedstawicieli episkopatów.

⁶⁹ I. LEŚNIEWSKI, *Państwo Chaubon - honorowymi obywatelami Częstochowy*, http://www.czestochowa.pl/samorzad/wydarzenia_samorzad/panstwo-chaubon-honorowymi-obywatelami-czestochowy/?searchterm=Lourdes

⁷⁰ Informacja uzyskana od o. Piotra Polka, który w imieniu Jasnej Góry przekazywał kopię Obrazu i inne elementy (5 VI 2008 r.).

⁷¹ J. ROBAKOWSKI, *Spotkanie maryjnych stolic*, „Niedziela” – wyd. ogólnopolskie (2008) nr 22, 29.

Odślonięcie pomnika zostało poprzedzone uroczystą Mszą św. w bazylice Matki Bożej Różańcowej, której przewodniczyli kard. Józef Glemp oraz bp Jacques Perrier, a także biskupi: Bronisław Dembowski, Edward Białogłowski i infułat Stanisław Jeż – rektor Polskiej Misji Katolickiej w Paryżu. Jasną Górę reprezentował o. Piotr Polek paulin, definitor generalny⁷².

Więzi między Jasną Górą a Lourdes tworzyły się niejako spontanicznie, bazując na przewadze uniwersalnych treści kultu maryjnego. Okolicznością nie bez znaczenia pozostawała sytuacja polityczna, zarówno w czasie zaborów i totalitaryzmu komunistycznego, jak również między państwowy sojusz polityczny. Po odzyskaniu przez Polskę suwerenności w 1989 r. i możliwości pielgrzymowania, w jakimś znaczeniu utrwalają je również pielgrzymi, często przybywający z innych kontynentów, którzy nawiedzają obydwa sanktuaria przy okazji pobytu w Rzymie. Przykładowo wymieńmy 67-osobową grupę katolików z Hong-Kongu w 2007 r.⁷³.

Niewymierny wpływ na posługę pastoralną wywierał Jan Paweł II, przypominając często sanktuariom o ich głównym zadaniu, jakim powinna być ewangelizacja. Oczekiwania w tym względzie wyrażali także na Jasnej Górze pielgrzymi z Francji, m.in. br. Pierre-Marie Delfieux, założyciel Monastycznych Wspólnot Jerozolimskich, który w 2001 r. stwierdził, że *Lourdes i Częstochowa powinny się uzupełniać w ewangelizowaniu współczesnego świata*⁷⁴. Ustalenie, w jakim stopniu te procesy się dokonują, wymaga odrębnych, złożonych badań socjologicznych.

Niezależnie od kontekstu politycznych i cywilizacyjnych przemian Lourdes i Jasna Góra jako międzynarodowe sanktuaria, gromadzące po kilka milionów pielgrzymów⁷⁵, twórczo uczestniczą przede wszystkim w kształtowaniu się, zwłaszcza Europy, jako ojczyzny ojczyzn.

O. dr hab. Zachariasz S. Jabłoński OSPPE
Instytut Teologiczny UKSW (Radom)

ul. O. A. Kordeckiego 2
PL - 42-225 Częstochowa

e-mail: szczepan_jablonski@poczta.onet.pl

⁷² J. WOJTYŁA, *Habemus Papam. Europejska Pielgrzymka Polaków do Lourdes*, „Niedziela” – wyd. ogólnopolskie (2008) nr 25, 19.

Jasna Gora – Lourdes

(Riassunto)

L'autore studia la questione delle relazioni tra il santuario di Jasna Gora e il santuario di Lourdes. Lo studio è stato articolato in questo modo: 1) Il periodo prima delle apparizioni di Lourdes; 2) Il tempo durante le apparizioni; 3) I pellegrinaggi dei Polacchi a Lourdes; 4) I legami tra i santuari prima della seconda guerra mondiale; 5) Gemellaggio dei santuari come il segno della collaborazione; 6) La collaborazione delle città: Częstochowa e Lourdes.

⁷³ BPJG, *Po Europie*, <http://www.jasnagora.com/wydarzenie.php?ID=3013> [20.06.2008]

⁷⁴ S. TOMOŃ, *Oaza w mieście*, <http://www.jasnagora.com/wydarzenie.php?ID=2075> [21.05.2008]

⁷⁵ Lourdes – ok. 5 mln. rocznie, Jasna Góra – ok. 4 mln. rocznie. *Le signe des foules*, „Lourdes Magazine” (special) (2007) nr 153, 45; Jasnogórskie statystyki, <http://www.jasnagora.pl> [12.06.2008]